

Miljödiplomering av Sollentuna församling för steg 2

EXTERN REVISION ENLIGT KYRKANS MILJÖDIPLOMERING,
STANDARD UTGÅVA 5.0, 2021-12-16.

Inledning

Sollentuna församling diplomerades senast för fas 2 den 11 december, 2019 och mottog sedan det diplommet under en gudstjänst i Edsbergskyrkan 9 februari, 2020. Kort därefter bröt Covid-19 pandemin ut i världen. På grund av de omständigheter som pandemin medförde har församlingens miljö- och hållbarhetsarbete tagit lite längre tid än två år sedan det senaste diplomeringsstillfället. Församlingen har sedan jobbat på för att kunna diplomerades för steg 2 enligt den nya standarden *Kyrkans miljödiplomering standard, utgåva 5.0* som kom i december 2021.

Diplomeringsamtalet genomfördes den 15 februari, 2023 i Kummelby kyrka, som är en av församlingens kyrkor. Dagen inleddes med fika och en andakt innan själva diplomeringsamtalet på förmiddagen. Innan lunch fick vi även höra husmor berätta lite om *Matundret*. Ett spännande projekt där ni tillvaratar matsvinn från sex stycken butiker i kommunen och bland annat kokar soppa av produkterna ni får. Sollentuna församling bjöd även på en god sopplunch med två olika soppor från just *Matundret*. På eftermiddagen fick vi höra kyrkogårdschefen berätta om begravningsverksamheten i församlingen, kommunikatören berättade om deras kommunikationssatsningar och husmor berättade om *Make & Remake*-projektet.

Församlingen har samlat sin dokumentation i ett dokument som vi miljödiplomere har granskat inför diplomeringsamtalet. Sollentuna församling har även valt att dokumentera en del av sitt miljö- och hållbarhetsarbete med fotografier som återfanns i deras dokumentation. Det här gav oss miljödiplomere en tydligare bild kring vad ni har arbetat med redan innan diplomeringsamtalet.

Granskade dokument är:

- Sollentuna miljödiplomering, RAPPORT STEG 2
- På plats under diplomeringsamtalet fick vi även ta del av eran nödlägesberedskap och kyrkorådsprotokollen från när beslutet om vision, miljöpolicy och övergripande mål fattades.

Närvarande under diplomeringsamtalet:

Representanter från Sollentuna församling:

Andreas Salé, *Pastoral områdeschef söder/pedagog* (närvarande fram till och med lunch)

Bo Strömberg, *Kyrkogårdschef* (närvarade från lunchen och framåt)

Camilla Belusa, *Kommunikatör* (närvarade ett tag efter lunch)

Fredrik Hamrén, *Miljösamordnare/präst*

Helena Lundén, *Kyrkvaktmästare*

Ingrid Wangel, *Husmor* (närvarade en stund innan och efter lunch i samband med att hon berättade om projekten *Matundret* och *Make & Remake*)

Iréne Bond, *Miljösamordnare/ledningsadministratör*

Kristofer Runow, *Ordförande kyrkorådet*

Lilian Lama, *Ordförande kyrkofullmäktige*

Per Jerkéus, *Fastighetssamordnare*

Robert Thysell, *Kyrkoherde*

Från Stockholms stift:

Elsa Levinson, *Klimat- och hållbarhetssamordnare*

Miljödiplomerare:

Pernilla Blind, *Sakkunnig*

Ylva Wahlström Ödmann, *Teolog*

Uppföljning av standardkrav

1. Beslut, reflektion, dialog och lärande

Församlingen är på omtag steg 2 och detta beslut togs av Kyrkorådet 9 februari, 2021. Hela församlingens arbete utgår idag från hållbarhetstankar i FN:s Agenda 2030, miljödiplomeringen och Färdplan för klimatet. De har stora och härliga utbildningsinsatser inom församlingen, både under dessa år och framåt. Glöm inte er själva och vilka fortbildningar ni behöver ha inom era ansvarsområden.

Den välkomnande andakten var fin och tänkvärd. Vi sjöng bland annat: *Så länge kornet kan få gro... Så stiger vår lovsång till dig Gud och vi sjunger halleluja...* Det talades och varnades för falska profeter och budskap som drar oss fel idag. Sen sjöng vi åter på psalmen 602 som ger oss hopp och ljus, så länge vi vandrar med Gud.

Våra samtal var blandade, men vi höll ändå den viktiga hållbarhetstråden och lät de olika verksamheterna redovisa sina viktiga insatser. Vi kunde se och förstå hur svårt det är att ändra beteende runt bland annat begravingar. Vi måste våga tänka nytt och vara kreativa. Kanske kan ni få lov att återanvända begravningsblommor två dagar efter en begraving, om anhöriga har godkänt detta? Eller kan flera välja att bara ha ett bårtäcke runt sin kista? Som ni tydligt lyfter på olika sätt i er församling. Under diplomeringsamtalet pratades det om att nämna dessa saker i samband med er nästa träff med begravningsbyråerna, för att få veta hur de tänker i frågan kring miljö och hållbarhet.

Vi fick höra att utbildningsplanen som har gällt denna omgång togs fram ganska snart efter diplomeringsgudstjänsten. Arbetet med att ta fram denna hade ett tudelat perspektiv med dels efterfrågan från personalen på vad de önskade för utbildning och sen även utbildningsbehov utifrån era delmål. Det här låter som ett bra upplägg. Vi vill uppmuntra er att fortsätta att ha det perspektivet framöver på önskemål och behov om det finns möjlighet. Då tillvaratas medarbetarnas intresse samtidigt som behoven utifrån målen tillgodoses.

Sollentuna församling har även anordnat föreläsningar där allmänheten bjuds in med olika miljö- och hållbarhetsteman.

2. Organisation

Under diplomeringsamtalet så lyfte församlingen upp att det känns som att det finns både tid och ekonomi (utifrån budgetens ramar) att arbeta med miljö- och hållbarhetsfrågorna. Det uttrycktes även ett önskemål från några i församlingen om miljösamordnarna skulle förtydliga hur pass mycket arbetstid det uppskattningsvis tar att arbeta med dessa frågor.

Miljödiplomeringen ingår i stora Församlingsinstruktionen. Så hållbarhetsarbetet är en självklar del sedan länge för församlingen. Organisationen utgår från ledningsgruppen med kyrkoherden och de två miljösamordnarna. Det finns också en referensgrupp som består av sex personer och drivs av era två miljösamordnare: Iréne Bond och Fredrik Hamrén med kompletterande funktioner.

I referensgruppen ingår: Wilhelm Landréus, biträdande kyrkogårdschef, Helena Lundén, kyrkvaktmästare, Per Jerkéus, fastighetssamordnare och Camilla Belusa, kommunikatör. Kyrkoherden deltar i gruppens arbete i mån av tid. Planer finns på att utöka denna referensgrupp, så att fler kan bli inkluderade i församlingens diplomeringsarbete.

3. Lägesbeskrivning

En lägesbeskrivning genomfördes under våren 2021. Det finns en lägesbeskrivning för varje verksamhetsområde. Här är en uppmaning att gärna ta itu med den nya lägesbeskrivningen så snart som möjligt efter att ni har fått denna rapport. På så vis kan ni tillgodoräkna ert allt gott arbete som sker hela tiden runt om i församlingen i nästa diplomeringsomgång.

Sollentuna församling använder sig av Notisum för att hålla sig uppdaterade kring ny miljölagstiftning. Under diplomeringssamtalet så diskuterade vi rutinerna kring detta och att verktyget uppdateras två gånger per år. Ni nämnde då att rutinen framöver kommer att vara att logga in på Notisum minst en gång per termin för att hålla dessa kunskaper aktuella.

Då församlingen har arbetat med klimat- och hållbarhetsarbete utifrån sin övertygelse att skapelsen behöver återupprättas, så rullar arbetet stadigt vidare. Och fler avtal centralt från Svenska kyrkan är till hjälp, men inte alltid och vetskapen om varför församlingen vill göra olika prioriteringar kring hållbarhetsfrågorna blir inte alltid så tydliga som det finns en önskning om i detta miljöledningssystem. Likväl är årshjulet i detta arbete till hjälp för att inte missa avstämningar längs kalenderåret.

4. Vision och policy

Sollentuna församling har en vision och miljöpolicy som är beslutade av kyrkorådet 9 februari, 2021. I sin miljöpolicy har församlingen vävt in att de vill verka för ständiga förbättringar och att följa aktuell lagstiftning som standarden kräver. Sollentuna församling har även vävt in det i sin församlingsinstruktion, vilket tyder på att man vill ha det som en integrerad aspekt av sitt dagliga arbete.

Kyrkoverksamhetens vision uttrycks i församlingsinstruktionen: *Vi har en dröm för människorna i Sollentuna, en vision: Vem du än är, hur du än levt, hur du än lever, vad du än står i... Gud är inte långt borta från någon enda av oss, Gud vill oss väl och vill hjälpa oss var dag: **Var dag med Gud.** Är församlingens motto.*

*Vi har ett uppdrag bland människorna i Sollentuna, en mission: att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, **Guds rike utbreddas och skapelsen återupprättas.** Allt annat som församlingen utför är stöd för och konsekvens av denna grundläggande uppgift.*

Begravningsverksamheten uttrycker sig genom sitt måldokument: *Våra kyrkogårdar, vårt krematorium och vårt arbete inger besökare och gravrättsinnehavare, oavsett tro och tillhörighet, en känsla av omsorg, trygghet, tröst och tillit till att allt sker med god etik och*

DIPLOMERINGSRAPPORT FÖR	MILJÖDIPLOMERING	DATUM
Sollentuna församling, Stockholms stift	Omtag Steg 2	2023-02-20

värdighet. Vårt arbete kännetecknas av professionalitet, kompetens, dialog, tillgänglighet och hållbarhet

Församlingens gemensamma policy är: Vår gemensamma utmaning är: ”Skapelsen återupprättas – vi tänker hållbart i allt”. Visionen om att arbetet stärker er och förtydligar er vilja att återupprätta skapelsen.

5. Mål och handlingsplaner

Församlingen har tagit fram övergripande mål och delmål med tillhörande handlingsplaner inom samtliga områden. I er dokumentation är det tydligt markerat med rött eller grönt beroende på om delmålen är uppfyllda eller ej. Det här gjorde det väldigt smidigt för oss diplomerare att få en snabb överblick över vilka mål som är klara och vilka som finns med som underlag för vidare arbete. Säkerligen underlättar det även för er i församlingen att se vilka mål som fortfarande kräver en liten extra insats, så vi vill uppmuntra er att fortsätta med det här systemet framöver. Sollentuna församling har även under varje verksamhetsområde kopplat ihop vilka av de 17 globala målen i Agenda 2030 som hör samman med respektive verksamhetsområde. Här har det skett en tydlig reflektion kring vilka av världens hållbarhetsutmaningar som berör respektive verksamhetsområde i församlingen. Precis som vi är en del av den världsvida kyrkan, så står vi alla inför samma mål att jobba för om vi vill uppnå en hållbar utveckling av vår planet.

De övergripande målen är fastställda av kyrkorådet 28 april, 2021 och kyrkoherden fastställde delmålen med tillhörande handlingsplaner 2 december, 2021. Kravet från standarden är att det ska vara minst ett godkänt delmål per verksamhetsområde vid tillfället för diplomeringssamtalet. Vi kan tydligt se att Sollentuna församling har uppfyllt fler än ett delmål inom samtliga verksamhetsområden, vilket verkligen visar på bredden i hur församlingen tänker in hållbarhet i all sin verksamhet, något ni ska vara otroligt stolta över.

Vi ser även att ni genom era valda verksamhetsområden både täcker in den grundläggande uppgiften och mer praktiska hands on-områden, vilket är positivt. Ibland dyker det upp situationer där vi tvingas välja mellan vad som är bäst för verksamheten kontra miljön. Här berättade ni under diplomeringssamtalet att ni serverar pizza till ungdomarna på fredagar. När det byttes till enbart vegetariska pizzor så kunde ni se att besöksantalet drastiskt sjönk. För att nå flera och skapa mer social hållbarhet så valde ni att låta skinkan på pizzorna återkomma och kunde då se att besöksantalet ökade igen. Här pratade vi om kompromissen att efterfråga ekologisk skinka på pizzorna.

DIPLOMERINGSRAPPORT FÖR	MILJÖDIPLOMERING	DATUM
Sollentuna församling, Stockholms stift	Omtag Steg 2	2023-02-20

De verksamhetsområden som Sollentuna församling har delat upp sitt miljö- och hållbarhetsarbete i är följande:

- Gudstjänst, undervisning och diakoni
  - uppfyllda delmål här är: hållbara altarbord med avseende på blommor och dekorationer, fira gudstjänster som uppmärksammar skapelsen, utbilda planetskötare, föreläsning med representant från Fridays for future, uppmärksamma klimatmötet i Glasgow.
- Mission/kommunikation
  - uppfyllda delmål här är: göra en kommunikationsplan, samla in pengar till ACT och ha ett visst antal ekologiskt hållbara kollektändamål.
- Fastighet: byggnader
  - uppfyllda delmål här är: sopsortering av matavfall i alla lokaler, samla in ljuskoppar, få koll på energiförbrukningen för respektive fastighet, minska energiförbrukningen, minska nattbelysning och byta till reläbelysning,
- Fastighet: mark
  - uppfyllda delmål här är: fasa ut bensen-/dieslbilar, införa laddstolpar, marknadsföra återtagna gravstenar, egenuppvärmning av personalbyggnad, byta till LED-lampor och införa sopsortering på Silverdals griftegård.
- Ekonomi, inköp & policyer
  - uppfyllda delmål här är: göra en etisk screening av fonderna, ta vara på matsvinn från butiker, personalen ska ha kunskap om inköbspolicy, införa vegetarisk mat som förstahandsval i verksamheter för vuxna och en av två måltider på konfirmandläger ska vara vegetarisk varje dag, berörd kökspersonal har kunskap om hållbarhet i köket, ha en hållbar arbetstid, ha färre valesdlar och make & remake projektet skapade sysselsättning under pandemin.
- Tjänsteresor, gruppresor, transporter & fordon
  - uppfyllda delmål här är: möjliggöra distansarbete och digitala möten, skapa ett cykelrum och se över samt förnya upphandlingen av bussbolag.

6. Verksamhetsstyrning

Under diplomeringsbesöket fick vi höra att de förtroendevalda informeras löpande om vad som händer i församlingens miljöarbete. Miljösamordnarna brukar komma och berätta om arbetet inför att beslut ska fattas av de förtroendevalda. Det finns även med som en stående punkt på agendan under vad som händer i församlingen.

Genom kommunikationsplanen är det tydligt att församlingen satsar på att kommunicera utåt. Kommunikatören berättade att man lägger särskild vikt vid att nå den så kallade gula gruppen, det vill säga de medlemmar som inte är aktiva i församlingens verksamheter. Därför är lokaltidningen *Mitt i* en avgörande kanal.

DIPLOMERINGSRAPPORT FÖR	MILJÖDIPLOMERING	DATUM
Sollentuna församling, Stockholms stift	Omtag Steg 2	2023-02-20

Sollentuna församling har gjort en nödlägesberedskap som uppfyller standardens krav. Ni hänvisar till den i er dokumentation och vi diplomerare fick sedan möjlighet att ta del av denna i samband med diplomeringsbesöket.

7. Uppföljning och granskning

Sollentuna församling har gjort en intern uppföljning. Deras dokumentation innehåller dels kommentarer som är gjorda i början av 2023 och sen har församlingen även följt upp samtliga av sina delmål och markerat de huruvida de är uppfyllda eller ej. Under vårt samtal lyfte församlingen även upp att ni har valt att numera ha diplomeringsbesöket i början av året, istället för i slutet av året som det varit tidigare. Detta för att hållbarhetsarbetet lättare ska kunna synkroniseras med den vardagliga verksamheten och budgeten. Det här ser vi enbart som positivt om det underlättar ert arbete.

Vi diplomerare fick tillsänt oss er dokumentation 24 januari, 2023, vilket uppfyller standardens krav om tre veckor innan diplomeringssamtalet äger rum. I samband med diplomeringsbesöket kunde vi med glädje godkänna Sollentuna församling för steg 2 och församlingens miljödiplomeringsarbete är nu godkänt i två år.

Råd och tips inför det fortsatta arbetet

Det bedrivs ett väldigt fint och omfattande arbete redan i församlingen, där mycket redan finns på plats. Här nedan följer lite tips och råd från oss diplomerare med tankar som vi har fått under diplomeringssamtalet och dokumentgranskningen.

- Utbildningsplaner framåt för personalens miljö- och hållbarhetskunnande för er själva som ledarna i hållbarhetsarbetet behöver ni börja planera för omgående.
- Miljöaspektsregistret kommer ni behöva fördjupa er i under Steg 3. Det ska identifiera miljöaspekter: Mängd, värderingar och nyckeltal. Dessa spalter är ej använda i systemet, denna gång på omtag steg 2. På steg 3 höjs kraven ytterligare här. Direkt ur standarden: "Miljöaspektsregister Steg 2 De aktiviteter i församlingen/enheten som ger upphov till en miljöpåverkan, såväl positiv som negativ, ska identifieras och dokumenteras som miljöaspekter. De effekter som dessa miljöaspekter ger upphov till ska också identifieras. Steg 3 Miljöaspekterna ska – där så är möjligt – kvantifieras och värderas, och de miljöaspekter med störst påverkan ska markeras som betydande."
- Använd gärna årshjulet med återkommande aktiviteter. Hjulet hjälper till med återkommande rutiner och avstämningar i organisationen.
- Under diplomeringssamtalet så pratade vi om vikten av att ha skriftliga rutiner på plats. Det underlättar att gå tillbaka och se vad som behöver göras och när det behöver genomföras. Det säkerställer även att det goda arbetet kan upprätthållas om någon av miljösamordnarna eller någon i miljögruppen skulle sluta. Här ser vi gärna att ni under den kommande diplomeringsomgången sätter er ner och skriver ner vilka rutiner som finns gällande miljö- och hållbarhetsarbetet.

DIPLOMERINGSRAPPORT FÖR	MILJÖDIPLOMERING	DATUM
Sollentuna församling, Stockholms stift	Omtag Steg 2	2023-02-20

- De olika delmålen ska framöver ha datum (månad och år) som de planeras att bli klara och även i uppföljningen vill vi se datum (månad och år) när de är uppnådda. I vissa fall står det enbart årtal idag.
- Vi kunde se att församlingen hade bjudit in hela kyrkofullmäktige till miljöutbildningen och redovisat närvaron för alla i kyrkofullmäktige. Det är positivt att ni satsar på att utbilda samtliga förtroendevalda, för att få med alla på tåget. Standardens krav är dock för kyrkorådet, så framöver ser vi gärna att ni tydligt markerar vilka som är med i kyrkorådet, genom att till exempel sätta * efter deras namn i närvarolistan.
- Tänk på att ha mer mätbara formuleringar av era delmål framöver. Våga till exempel sätta siffror på hur mycket ni ska minska eller öka något. Det kan exempelvis vara att öka/minska något med $X\%$, eller från startvärdet X till nya värdet Y . Eller att bestämma ett visst antal utbildningstimmar/träffar med olika grupper.
- Fortsätt gärna med eran fina sammanställning av alla aktiviteter som görs med koppling till hållbarhetsarbetet i församlingen framöver. Ni är en stor organisation och det är lätt att man ibland kan få känslan att ingenting händer. Här såg vi en sammanställning på fyra sidor med aktiviteter som har genomförts sedan det senaste diplomeringsstillfället. Så ni ska känna er stolta över allt det fina hållbarhetsarbete ni genomför.
- Fortsätt gärna att dokumentera ert miljö- och hållbarhetsarbete med fotografier. När vi diplomerare läste igenom er dokumentation så gav det ett mervärde att se fotografierna också. Det gjorde att vi fick en djupare förståelse av ert miljöarbete.
- Fundera ut och sätt upp en plan för hur miljösamordnarna kan få stöttning i att fylla i miljöaspektsregistret framöver. Inte minst om ni funderar på att ta klivet upp på steg 3 då ni i så fall behöver ha in mätvärden här. Går det till exempel att väva in det i ert vanliga arbete med budgeten och verksamhetsberättelse/årsredovisning? Försök att fundera ut vilken strategi ni ska lägga upp för att ta fram dessa siffror så enkelt som möjligt. Kan verksamhetsansvariga och berörda medarbetare rapportera in dessa siffror direkt till miljösamordnarna? Bra att ni har med både positiva och negativa miljöaspekter här. Den största skillnaden mellan steg 2 och 3 är just miljöaspektsregistrets omfattning där ni ska identifiera vilka som är de betydande miljöaspekterna i er verksamhet. Sedan är tanken i steg 3 att delmålen ska förbättra de betydande miljöaspekterna.
- Under diplomeringssamtalet lyfte ni att ni hade funderingar över hur referensgruppen/miljögruppen ska se ut framöver. Ni pratade lite om att ni vill ha möjligheten att kunna kommunicera ut informationen från miljögruppen till övriga medarbetare lättare. Om det är svårigheter att få till en mötestid där alla kan närvara så är en idé att ni kanske kan utse en representant per arbetslag som miljögruppen/referensgruppen bjuder in en gång per kvartal eller termin. Då blir denne person informerad om vad som har hänt på miljö- och hållbarhetsfronten i församlingen och får sedan i uppgift att sprida informationen vidare till sitt arbetslag.
- Var inte rädda för att höra av er till stiftets klimat- och hållbarhetssamordnare för att få tips på andra församlingar som jobbar med liknande frågor/delmål som ni gör om ni vill ha någon att bolla idéer med. Det här lyftes i samband med solcellsfrågan under diplomeringsamtalet. Eller om ni vill ha hjälp med att sätta ihop en utbildning.

DIPLOMERINGSRAPPORT FÖR	MILJÖDIPLOMERING	DATUM
Sollentuna församling, Stockholms stift	Omtag Steg 2	2023-02-20

Diplomeringsutlåtande

Sollentuna församling har under flera år arbetat med miljödiplomeringsens ledningssystem. Det är vår glädje att få dela ut ert andra diplom för Steg 2 denna vår. Vi hoppas att ni vill ta klivet vidare till Steg 3 snart. Ni kanske redan är på gång och har tagit de första besluten.

Ni tar fasta på att skapelsen ska återupprättas, så därför är hållbarhet självklart! Vi kunde tydligt se att det finns ett grönt tänk i hela er verksamhet och ni har uppfyllt flera hållbarhetsmål inom samtliga verksamhetsområden. Den här gröna bredden som återfinns i församlingen är något som ni ska känna er otroligt stolta över.

Ja, ni skriver själva denna viktiga uppmaning: *Låt oss inte tröttna på att göra det som är rätt. När tiden är inne får vi skörda, bara vi inte ger upp, Galaterbrevet 6:9.*

Så ännu kan ni sjunga: Så länge solen värmer jorden och kornet kan få gro, så stiger vår lovsång till dig Gud och vi sjunger halleluja, som i psalm 602.

Ni lyckades samla in mer till ACT högre än er ambition låg på. Och ni arbetar med att utbilda unga till planetskötare. Och ni har fått mittuppslaget i lokaltidningen *Mitt i* med härliga Matundret. Det sker ständiga matunder i er församling där goda företagare i kommunen skänker överbliven mat och ni får delvis skapa maträtter och dela vidare till medmänniskor som behöver denna hjälp, av olika skäl och på lite olika sätt. Ja, ni låter till och med behövande vara hållbarhetshjältar! Något vi behöver allt flera av på vår jord idag.

Vi behöver får ett förnyat sätt att leva, mer sparsamt som hållbarhetsmålen i FN:s Agenda 2030 talar om, och Bibeln likaså. Gud är med oss varje dag. Då kan inget gå fel, utan bara ge oss nya utmaningar. Tack och lycka till framöver! Amen

Dag som ovan

Pernilla Blind
Miljödiplomerare, Stockholms stift

Ylva Wahlström Ödmann
Miljödiplomerare, Stockholms stift

